

M Eminescu

ALEX. ȘTEFĂNESCU

EMINESCU, POEM CU POEM

DOINA
ÎMPĂRAT ȘI PROLETAR
GLOSSĂ
EPIGONII
O, MAMĂ

Doina

De la Nistru pân' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s-a
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate.
Din Hotin și pân' la Mare
Vin Muscalii de-a călare,
De la Mare la Hotin
Mereu calea ne-o ațin;
Din Boian la Vatra-Dornii
Au umplut omida cornii
Și străinul te tot paște
De nu te mai poți cunoaște;
Sus la munte, jos pe vale,
Și-au făcut dușmanii cale,
Din Sătmar pân-în Săcele
Numai vaduri ca acele.
Vai de biet Român săracul,
Îndărăt tot dă ca racul,
Nici îi merge, nici se-ndeamnă,

Nici îi este toamna toamnă,
Nici e vară vara lui
Și-i străin în țara lui.
De la Turnu-n Dorohoi
Curg dușmanii în puhoi
Și s-așază pe la noi;
Și cum vin cu drum de fier,
Toate cântecele pier,
Zboară pasărilor toate
De neagra străinătate;
Numai umbra spinului
La ușa creștinului.
Își dezbracă țara sânul,
Codrul – frate cu Românul –
De săcure se tot pleacă
Și izvoarele îi seacă –
Sărac în țară săracă!

Cine-au îndrăgit străinii
Mânca-i-ar inima câinii,
Mânca-i-ar casa pustia
Și neamul nemernicia!

Ștefane, Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,
Las-Arhimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija Sfinților

În sama părinților,
Clopotele să le tragă
Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă,
Doar s-a-ndura Dumnezeu
Ca să-ți mântui neamul tău!
Tu te-nalță din mormânt
Să te-aud din corn sunând
Și Moldova adunând.
De-i suna din corn odată
Ai s-aduni Moldova toată,
De-i suna de două ori
Îți vin codri-n ajutor,
De-i suna a treia oară
Toți dușmanii or să piară,
Din hotară în hotară –
Îndrăgi-i-ar ciorile
Și spânzurătorile!

Lectura în public a *Doinei* lui Eminescu creează de fiecare dată o atmosferă conspirativă. Nu putem asculta această poezie într-o stare de pură încântare estetică. Trăim, auzindu-i versurile scurte și energice, o înflăcărare stranie și avem și un sentiment de vinovăție, ca și cum am participa la un ritual interzis.

De ce? Pentru că în România, de multă vreme, de aproape două sute de ani, ești considerat suspect și ai de suferit dacă îți iubești țara. Eminescu se afla, încă din 1871, în evidența poliției secrete austriece pentru naționalismul său. După cel de-al Doilea Război Mondial, o parte din opera sa a fost interzisă din cauza aceluiași naționalism, incriminat de data aceasta de regimul comunist, de pe poziția internaționalismului proletar. Iar în perioada postcomunistă, devotamentul său față de cauza românească este

privit cu dezaprobare de adepții corectitudinii politice.

Nu va mai trece mult timp și vom ajunge să ascultăm *Doina* lui Eminescu noaptea, cu perdelele trase, așa cum ascultam înainte de 1989 postul de radio Europa Liberă. Este o situație aberantă, întrucât este vorba de poezie, nu de ideologie. Poetul ne propune un sentiment, nu un plan de acțiune politică. El își iubește țara cu o ardoare mistică și nimeni n-are dreptul să-i interzică, nici măcar post-mortem, această iubire. Cad în ridicol cei care îi reproșează că îi iubește numai pe români, nu și pe străini. Este ca și cum i-ar reproșa că o iubește numai pe Veronica Micle, nu și pe celelalte femei, făcându-se vinovat de discriminare.

Poezia începe cu o descriere a situației nefericite în care se află românii:

„De la Nistru pân' la Tisa,/ Tot Românul
plânsu-mi-s-a/ Că nu mai poate străbate/
De-atâta străinătate.“

Remarcăm, încă o dată, folosirea cu artă a singularului – „Tot Românul plânsu-mi-s-a“.

Deci, nu „Toți Românii plânsu-mi-s-au“, ci „Tot Românul plânsu-mi-s-a“. Acest singular induce, cu o mare forță expresivă, ideea de coeziune. „Toți Românii“ te-ar fi

NRIS
făcut să te gândești la un recensământ al populației. „Tot Românul“ te instalează în spațiul poeziei, unde solidaritatea națională este trăită cu ardoare.

În continuare, Eminescu trasează o hartă ideală a României, așa cum se păstrează în memoria sa afectivă. Ca să ne facă și pe noi să o vedem în imaginație, mișcă bagheta lui de profesor de geografie atemporală de la o extremitate la alta a țării, indiferent dacă granițele respective sunt recunoscute sau nu în mod oficial în prezentul poeziei:

„Din Hotin și pân' la Mare/ Vin Muscalii de-a călare,/ De la Mare la Hotin/ Mereu calea ne-o așină;/ Din Boian la Vatra-Dornii/ Au umplut omida cornii/ Și străinul te tot paște/ De nu te mai poți cunoaște;/ Sus la munte, jos pe vale,/ Și-au făcut dușmanii cale,/ Din Sătmar pân-în Săcele/ Numai vaduri ca acele./ Vai de biet Român săracul,/ Îndărăt tot dă ca racul.“

Este o hartă a României de un dramatism răvășitor, întrucât are hotarele marcate nu cu creionul, ci cu imagini ale invaziei. Am văzut odată un cal rănit, căzut la pământ, pe care se așezaseră mii de muște. Forma sa de cal nu dispăruse, dar era redesenată de stratul de insecte fremătător. La fel de

O, mamă...

O, mamă, dulce mamă, din negură de vremei
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmi de toamnă și de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.

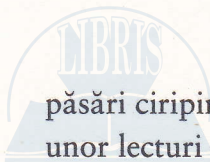
Când voi muri, iubito, la creștet să nu-mi plângi;
Din teiul sfânt și dulce o ramură să frângi,
La capul meu cu grijă tu ramura s-o-ngropi,
Asupra ei să cadă a ochilor tăi stropi;
Simți-o-voi odată umbrind mormântul meu...
Mereu va crește umbra-i, eu voi dormi mereu.

Iar dacă împreună va fi ca să murim,
Să nu ne ducă-n triste zidiri de țintirim,
Mormântul să ni-l sape la margine de râu,
Ne pună-n încăperea aceluiași sicriu;
De-a pururea aproape vei fi de sânul meu...
Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

„O, mamă, dulce mamă, din negura de vremi/ Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi.“ Poemul care începe cu aceste versuri arhicunoscute, recitate la diverse întâlniri cu publicul de actori cu voce gravă și melodioasă, trezește în noi amintirea a ceea ce am simțit când ne-am aflat în fața unui mormânt. A ceea ce am simțit mai profund și mai răscolitor, în momentele noastre de reculegere, neinfluențați de cărți sau de filme.

Experiența vizitării unui cimitir poate fi reprezentată în multe feluri: ca o lugubră descindere în lumea morților (așa cum o întâlnim în romanul gotic, plin de schelete și strigoi), ca o participare la o formalitate îndeplinită elegant și expeditiv (de genul ceremonialului înhumării din filmele americane), ca o refugiere într-un spațiu al naturii lăsată în pace de oameni, cu copaci bătrâni și

păsări ciripind nestingherite (reminiscență a unor lecturi din proza rusească) etc.

În *O, mamă...*, atmosfera este cu totul alta. Așa cum există un sentiment românesc al ființei, există un sentiment românesc al morții. Mulți dintre noi l-am uitat, dar el ni se reactivează printr-un efort de anamneză. Îl regăsim înregistrat cu mare intensitate și finețe, pentru totdeauna, în poemul eminescian.

În fața mormântului mamei, poetul intră în comunicare imediat cu ființa iubită, des-ființată cu câțva timp în urmă și transformată prin îngropare într-o abstracție. Este o comunicare stranie, între o prezență și o absență intensă, chemătoare. Mama cea de altădată, mama în viață este portretizată printr-un singur cuvânt, „dulce“, stilizare extremă, amintind de reducerea păsării – de către Brâncuși – la o formă aerodinamică. Este riscantă și spectaculoasă încercarea lui Eminescu de a transforma un adjectiv banal, folosit excesiv de autorii de... dulcegării din epocă, în principalul atribut al mamei. Și iată că încercarea (ca de obicei) îi reușește. „Dulcele“ se spiritualizează, sub presiunea a ceea ce așteaptă poetul de la el, devenind ideea însăși de mamă, sinteză de ocrotire,

LIBRIS

tandrețe, bunătate, răbdare și înțelegere. Un tată n-ar putea fi niciodată dulce. Dacă i s-ar spune așa, caracterizarea ar părea ironică („Ce tată dulce, mi-a dat bani de buzunar!“).

Din perspectiva lui Eminescu (și a noastră, a celor din această parte a lumii), orice moarte, chiar și una petrecută recent, pare îndepărtată în timp, pierdută „în negura de vreme“. Distanța propriu-zisă dintre rătăciitorul Esenin, de exemplu, și mama lui, rămasă într-un sat din Riazan, este insignifiantă prin raportare la distanța metafizică, descurajatoare, dintre Eminescu și femeia care i-a dat cândva viață, aflată la un pas de el, sub „cripta neagră“.

Specific românească este și sugestia de *sfințenie* pe care o dă un mormânt. Imaginea omului îngropat în el nu mai are – pentru cunoscuții săi – nimic lumesc. El apare – chiar și judecat retrospectiv – ca un personaj hieratic, ca un practicant al ascezei absolute, ca un om de o bunătate fără margini, împăcat cu toată lumea. (Tocmai de aceea „cimitirul vesel“ de la Săpânța mi se înfățișează mai curând ca un kitsch cu utilitate turistică decât ca o ilustrare a voioșiei românești.) Nu întâmplător Eminescu numește „sfânt“ mormântul mamei.